

Tema 5: Providnost Božja

Opravdano je pitati se o mogućnosti i učinkovitosti božanskih intervencija u našem svijetu. Svakodnevno prihvaćanje providnosti je čin teološke nade, koji ne isključuje odgovorno življenje slobode, koja je dio Božjeg plana. Providnost vodi kršćanina do stava sinovskog povjerenja u Boga u svim okolnostima.

5.12.2023.

Članak poslušajte [ovdje](#).

1. Uvod: može li Bog intervenirati u povijesti?

Neki oblici prakticiranja religioznosti mogu predstavljati autentično iskrivljenje slike biblijskog Boga providnosti. Dok sve ide dobro, mnogi se Boga gotovo i ne sjete, ali kad dožive životne poteškoće, obraćaju se Bogu kao da ih je zaboravio, kriveći ga za zla koja im se događaju i tražeći hitnu intervenciju koja će okončati neugodnu situaciju. To poimanje Boga kao nekoga tko zakrpava rupe, prava je karikatura Boga otkrivenog u Svetom pismu.

Izvan ovih prikaza, raširenih u većoj ili manjoj mjeri na popularnoj razini, opravdano je pitati se o mogućnosti i učinkovitosti božanskih intervencija u našem svijetu. Za neke Bog načelno ne može intervenirati, jer kad je stvorio svijet, povukao se iz njega, jer on radi sam po sebi sa svojim

zakonima; drugi tvrde da Bog intervenira u određenim trenucima, osobito kada se tijekom događaja mora ispraviti. Konačno, ima i onih koji misle da Bog neprestano utječe na krhku i pokvarenu kreaciju. Kad bi prvo ili drugo mišljenje bilo istinito, gdje bi bila svemoć Stvoritelja koji nije u stanju upravljati svojim radom? Kad bi zadnje bilo točno, gdje bi bila autonomija i sloboda stvorenja u njihovom djelovanju?

2. Providnost i održavanje

Stvaranje nije dovršeno na početku, već ga je Bog učinio *in statu viae*, odnosno kao trajno usmjereno prema konačnom cilju koji tek treba postići. Zbog toga se ne svodi na sami početak, na ono jednom stvoreno.

»Po stvaranju Bog ne prepušta stvorenje njemu samome. Daje mu ne samo da bude i da postoji, nego ga svaki čas uzdržava u bitku, daje mu da djeluje i nosi ga prema njegovu

cilju.« (*Katekizam*, 301). Sveto pismo uspoređuje to Božje djelovanje u povijesti sa stvaralačkim djelovanjem (usp. Iz 44,24; 45,8; 51,13). Mudrosna literatura eksplicitno objašnjava djelovanje Boga koje održava njegova stvorenja u postojanju. »A kako bi išta moglo opstojati ako ti ne bi htio? Ili se održati ako ga ti nisi u život dozvao?« (Knjiga mudrosti 11:25). Sveti Pavao ide dalje i to konzervativno djelovanje pripisuje Kristu: »on je prije svega i sve stoji u njemu.« (Kol 1,17).

Kršćanski Bog nije urar ili arhitekt koji će zanemariti svoj posao nakon što ga je obavio. Ove slike tipične su za deističko shvaćanje prema kojem se Bog ne miješa u stvari ovoga svijeta. Ali tako shvaćanje iskrivljuje sliku autentičnog Boga stvoritelja, budući da drastično odvaja stvaranje od održavanja i božanskog upravljanja svijetom. Deizam

implicira grešku u metafizičkom pojmu stvaranja, budući da stvaranje, kao dar postojanja, nosi sa sobom ontološku ovisnost stvorenja, koja nije odvojiva od svog trajanja u vremenu. Oboje su sastavni dijelovi istog čina, čak i kada ih možemo pojmovno razlikovati: »Bog ne utječe na očuvanje stvari novim djelovanjem, nego nastavkom istog djelovanja kojim dopušta njihovo postojanje, a koje se odvija bez kretanja ili vremena«^[1]. Pojam očuvanja je dakle, „most” između stvaralačkog djelovanja i božanske vladavine svijetom (providnosti). Bog ne samo da stvara svijet i održava ga u postojanju, nego i »svoja stvorenja privodi konačnome savršenstvu na koje ih je On pozvao« (*Kompendij*, 55)

3. Providnost u Bibliji

Sveto pismo prikazuje apsolutnu Božju suverenost i neprestano svjedoči o njegovoj očinskoj brizi,

kako u najmanjim stvarima tako i u velikim povijesnim događajima (usp. Katekizam, 303). Autoritet Stvoritelja („koji vlada”) očituje se kao pažnja Oca („koji štiti”)^[2]. Drevni simboli vjere aludirali su na aspekt vladavine grčkim izrazom Pantokrator, koji treba shvatiti u skladu sa slikom Pastira: »Jahve je pastir moj: ni u čem ja ne oskudijevam;« (Ps 23 [22], 1). Božanskom brigom i autoritetom upravlja mudrost, »Njena se snaga prostire s jednoga kraja svijeta na drugi i blagotvorno upravlja svemirom« (Mudr 8,1). U Novom zavjetu Isus potvrđuje ovu viziju svojim djelima i svojim učenjima. Zapravo, otkriva se kao „utjelovljena” Božja providnost, koja se brine za materijalne i duhovne potrebe ljudi kao Dobri Pastir (Iv 10, 11.14-15; Mt 14, 13-14), i uči nas da se prepustimo njegovoj brizi (Mt 6,31-33; Mt 10,29-31; Lk 12,24-31; Lk 21,18). Dakle, ista Riječ koja je sve

stvorila, uzdržava i vodi, kad se jednom utjelovila, na vidljiv način pokazuje svoju božansku brigu.

Time još nismo dosegнули najdublju razinu ove doktrine, koja se postiže promatranjem da je sudbina na koju smo pozvani, Kraljevstvo Božje, naum Oca koji prethodi stvaranju, jer »Tako: u njemu nas sebi izabra prije postanka svijeta da budemo sveti i bez mane pred njim; u ljubavi nas predodredi za posinstvo, za sebe, po Isusu Kristu, dobrohotnošću svoje volje, na hvalu Slave svoje milosti« (Ef 1,4-6). »Predodređenost čovjeka i svijeta u Kristu, vječnom Očevu Sinu, daje cijelom nauku o Božjoj Providnosti odlučnu soteriološku i eshatološku karakteristiku«^[3], stavljajući je na drugu razinu od poimanja sudbine starih. Ne idemo prema neumoljivom horizontu, nego idemo prema susretu s našim Stvoriteljem i Ocem.

4. Providnost i sloboda

Kad isključimo viziju prema kojoj Bog ne može djelovati u svijetu, otvaraju se druga pitanja: znači li to da stvorenja, osobito slobodna, nisu istinski uzročnici? Ako svime što se događa upravlja Bog pun ljubavi, zašto zlo postoji? Djeluje li Bog uvijek, samo ponekad, ili se možda moramo pomiriti s činjenicom da on nikada ne djeluje?

Bog čuva stvorenja i u njihovu biću i u njihovu djelovanju. Stvari ne samo da ostaju, nego i djeluju tijekom vremena, proizvodeći učinke. Duhovna stvorenja djeluju slobodno. Njegova su djela njegova, a ne Božja, koji ih, međutim, uzdržava kao jamac njihove slobode. Stoga se, prema svetom Tomi, isplati razlikovati Božje stvaralačko djelovanje od čovjekova djelovanja, to jest prvi uzrok od drugih uzroka.^[4] Svaki je stopostotni uzrok u svom redu, i zbog toga nema

dvojbe u tvrdnji da bez Boga ne možemo učiniti ništa (usp. Iv 15,5) i da su naša djela naša, a ne Božja.

To što Bog upravlja svime ne znači da ne poštuje autonomiju stvaranja. Slika previše „umiješanog” Boga tipična je za pristupe koji brkaju stvaranje i providnost na temelju „aktualističke” koncepcije, kao da Bog mora stalno ispravljati tijekom svijeta. Toj se slici suprotstavlja deistička koncepcija, prema kojoj Bog ne intervenira u povijest (ili, u najboljem slučaju, intervenira samo u kritičnim trenucima). Ako aktualizam naglašava kontinuiranu božansku intervenciju u kreaciji, deizam inzistira na božanskoj transcendenciji i posljedičnoj autonomiji kreacije. Prvo previše spaja stvaranje i providnost, drugo ih pretjerano razdvaja.

Prema Tomi Akvinskom, da bi upravljao svijetom, Bog se služi

djelovanjem drugih uzroka, poštujući vlastitu sferu. Time se očituje njegova dobrotu, da želi računati na stvorenja da dovedu stvaranje do kraja.^[5] Kako Bog sve vodi, drugi uzroci na neki način služe nacrtima providnosti. Stvorenja, osobito slobodna, pozvana su surađivati s Bogom u ostvarenju njegova nauma.^[6] Ova tvrdnja vrijedi ponajprije za anđele, koje Sveto pismo prikazuje kao osobito sudionike u providnosti. „Blagoslivljajte Jahvu, svi anđeli njegovi, vi jaki u sili, što izvršujete naredbe njegove, poslušni riječi njegovoj!” (Ps 103 [102], 20)^[7]. A vrijedi i za čovjeka, kojemu je Bog povjerio vlast nad materijalnim svijetom (usp. Post 1,28). Budući da su slobodni, anđeli i ljudi mogu se također suprotstaviti Božjoj volji ili se ponašati suprotno njoj. Znači li to da se providnost ne ispunjava? Kako se onda objašnjava prisutnost zla u svijetu?

5. Zlo

Ako Bog sve stvara, održava i upravlja dobrotom, odakle dolazi zlo? »Na to pitanje koje se nameće i koje je neizbježno, koliko bolno toliko i tajnovito, nije dovoljan nikakav brz odgovor. Samo cjelina kršćanske vjere sačinjava odgovor na to pitanje [...]. Nema nijednog dijela kršćanske poruke koji nije, pod nekim vidom, odgovor na problem zla« (Katekizam, 309).

Stoga je potrebno suočiti se s pitanjem zla u dobrom svijetu koji je stvorio dobri Bog. Toma Akvinski tvrdi da božanska providnost ne isključuje zlo u stvarima. Bog to ne uzrokuje, ali niti ne potiskuje djelovanje sekundarnih uzroka, koji mogu zakazati; nedostatak u učinku drugog uzroka je zbog njega, i ne može se pripisati prvom uzroku.^[8]—

Ljudi često govore o božanskom „dopuštanju” zla; to znači da je zlo

podložno providnosti. »Svemogući Bog [...], budući da je iznimno dobar, ni na koji način ne bi dopustio postojanje ikakvog zla u njegovim stvorenjima da nije toliko dobar i moćan da može iz zla izvući dobro«^[9]. Toma Akvinski potvrđuje da Bog radije izvlači dobro iz zla nego da uopće ne dopusti postojanje ikakvog zla. Dio Božje dobrote je dopustiti zlo poradi većeg dobra. Bog je »univerzalni skrbnik nad svim stvorenim (*universalis provider totius entis*)«^[10].

Dajući ljudima udjela u providnosti, Bog poštuje njihovu slobodu čak i kad čine zlo (usp. Katekizam, 302, 307, 311). Iznenadujuće je da Bog, »u svojoj svemogućoj providnosti, može izvući dobro iz posljedica zla« (Katekizam, 312). Cijela se priča može tumačiti prema ovom ključu čitanja, u vezi s riječima svetoga Pavla: »Ne daj se pobijediti zlom,

nego dobrim svladavaj zlo.« (Rim 12,21)^[11].

Toliko se puta čini da je zlo jače od dobra; međutim, teško je iskorijeniti prirodnu ljudsku sklonost vjerovanju da dobro na kraju mora pobijediti, i ono pobjeđuje, jer je ljubav moćnija. Iskustvo zla donosi nam pred oči napetost između svemoći i božanske dobrote u njezinu djelovanju u povijesti, koja dobiva tajanstveni odgovor u događaju Kristova križa^[12] koji otkriva „način postojanja Boga”.

Definicija zla kao neimaštine, a ne kao konstitutivnog dijela svemira, je kršćanska. Tvrditi da zlo postoji, ali da nema sadržaj, znači prevladati dilemu u kojoj, s jedne strane, podliježu oni koji niječu stvarnost zla u ime dobrote i beskrajne Božje moći; a s druge, koji poriče dobrotu i beskonačnu Božju moć, u ime stvarnosti zla. Istina stvaranja, uzeta do krajnjih konzekvenci, implicira da

nema lišavanja bez bića koje je lišeno nečega, to jest, nema zla bez dobra koje ga podržava. Apsolutno zlo je nemoguće. Dobro je temeljnije i moćnije od zla^[13].

Na pitanje „ako Bog postoji, odakle dolazi zlo?” Toma Akvinski odgovara: »Ako postoji zlo, Bog postoji. Jer zla ne bi bilo kad bi nestalo poretka dobra, čije samo nestajanje je zlo. A takav poredak ne bi postojao da Bog ne postoji«. ^[14] Svijet, iako nesavršen, sa zlom u sebi, postoji; dakle, Bog postoji. Zlo treba subjekt u kojem bi se pronašlo (ne bi bilo sljepoće bez nekoga tko je lišen vida). Bez ikakvog paradoksa, zlo dokazuje postojanje Boga, budući da otkriva da postojanje kontingentnog subjekta postulira postojanje Apsoluta.

6. Providnost i kršćanski život

Čitajući Sveto pismo uviđamo da postoje eksplicitni tekstovi o providnosti, osobito u mudrosnim

knjigama, ali i implicitni tekstovi, povijesno-spasenjske naravi. U potonjem se može imati dojam da Bog ponekad intervenira, a ponekad ne, kao da postoje praznine, trenuci u kojima se čini da se skriva. Što reći na ovo? Postoji li proturječnost u Bibliji? Zapravo, nije tako.

Providnost je stalna, stvarna i trajna. Ljudi su ti koji ne znaju uvijek ono što se događa smatrati Božjom providnošću. Bog se očituje kako u onome što se čini dobrim, tako i u dopuštanju zla i patnje. Stari zavjet uči da je zgodno tražiti i nalaziti Božje tragove u svemu, na što ukazuje Jobov odgovor svojoj ženi nakon što je izgubio djecu, dobra i zdravlje: »Ako primamo dobra od Boga, nećemo li prihvatiti zla?« (Jb 2,10)^[15].

Očigledna ambivalentnost providnosti dobiva konačan odgovor u Kristu raspetom, »Božjoj snazi i Božjoj mudrosti« (1 Kor 1,24). »Ako

vjerom otkrijemo tu snagu i tu „mudrost“, nalazimo se na spasonosnim stazama Božanske Providnosti [...]. Božanska se providnost tako otkriva kao Božji hod s čovjekom«^[16]. Iz otajstva Isusove muke i smrti, najveće nepravde u povijesti, Bog je dobio najveće dobro, otkupljenje ljudi.

Ovo razmatranje ima posljedice za kršćansku duhovnost. Oslobođenje je za čovjeka znati da njime upravlja Otac i Providni Bog, a ne slijepa sudbina. Svjedočanstvo svetaca (usp. Katekizam, 313) potiče kršćane da otkriju potrebu shvaćanja da »onima koji Boga ljube sve ide na dobro« (Rim 8,28). Svakodnevno prihvaćanje providnosti je čin teološke nade, koji ne isključuje odgovorno vršenje slobode, koja je dio Božjeg plana. Dakle, vjera u providnost vodi kršćanina do stava sinovskog povjerenja u Boga u svim okolnostima: sa zahvalnošću za

primljena dobra i s jednostavnom napuštenošću pred onim što se može činiti lošim, jer Bog iz zala izvlači veća dobra.

Santiago Sanz

Temeljna bibliografija

- Katekizam Katoličke Crkve, 302-324; Kompendij, 55-58.
 - Ivan Pavao II., katekeze Ivana Pavla II. o Providnosti, od 30. travnja do 25. lipnja 1986.
 - Ivan Pavao II., *Vjerujem u Boga Oca. Katekeza o Vjerovanju (I)*, Palabra, Madrid 1996, str. 219-253.
-

[1] Toma Akvisnki, *Summa Theologiae*, I, q. 104, a. 1, ad 4.

[2] Usp. Ivan Pavao II., Opća audijencija, 14. 5. 1986.

[3] Ivan Pavao II., Opća audijencija, 28. 05. 1986.

[4] Cf. Toma Akvinski, *Contra Gentiles*, knjiga 3, pogl. 95; *ibid.*, pogl. 148.

[5] »Božansko djelovanje ne isključuje djelovanje drugih uzroka. Osim toga, učinci koji proizlaze iz djelovanja drugih uzroka podložni su božanskoj providnosti, budući da sam Bog određuje ono jedinstveno, kako je objavljeno. Drugi su uzroci potom izvršitelji božanske providnosti« (Toma Akvinski, *Contra Gentiles*, knjiga 3, pogl. 77).

[6] Ivan Pavao II., Opća audijencija, 30.04.1986.

[7] — »Ovaj posljednji stih Psalma 102 ukazuje na to da anđeli sudjeluju, na svoj način, u Božjoj vladavini nad stvaranjem, kao "moćni izvršitelji njegovih naredbi" prema planu koji je uspostavila Božanska Providnost.« (*Id., Opća audijencija*, 30. 7. 1986).

[8] — Usp. Tomás de Aquino, *Contra Gentiles*, knjiga. 3, pogl. 71. Toma pretpostavlja augustinovsko razlikovanje zla kao krivnje i kao kazne; ovdje govori o krivnji, budući da tumači Is 45,6-7 (»Ja sam Jahve i nema drugoga; ja tvorim svjetlost i stvaram tamu. Ja stvaram sreću i dovodim nesreću, ja, Jahve, činim sve to.«), što se tiče kazne; cf. također *id.*, *Summa Theologiae*, I, q. 49, a. 2.

[9] — Agustín de Hipona, *Manual de fe, esperanza y caridad*, 3,11.

[10] — Toma Akvinski, *Summa Theologiae*, I, q. 22, a. 2, ad 2

^[11] Usp. Ivan Pavao II., *Sjećanje i identitet*, La Esfera de los Libros, Madrid 2005, str. 13-43

^[12] »Na pitanje kako pomiriti zlo i patnju u svijetu s istinom Božje providnosti, ne može se dati konačan odgovor bez pozivanja na Krista. Doista, s jedne strane Krist – Utjelovljena Riječ – potvrđuje [...] da je Bog uz čovjeka u njegovoj patnji; čak štoviše, da On sam na sebe preuzima mnogostruku patnju čovjekove zemaljske egzistencije. Isus ujedno otkriva da ta patnja ima vrijednost i otkupiteljsku i spasenjsku snagu [...]. Istina Providnosti tako dobiva svoje konačno eshatološko značenje po „snazi i mudrosti” Kristova križa. Konačan odgovor na pitanje o prisutnosti zla i patnje u čovjekovu zemaljskom postojanju daje Božja Objava iz perspektive "predestinacije u Kristu", odnosno iz perspektive

čovjekova životnog poziva.« (*id.*,
Opća audijencija, 11. 06. 1986).

[¹³] Una reflexión amplia sobre la
cuestión puede verse en C. Journet,
El mal: estudio teológico, Rialp,
Madrid 1965.

[¹⁴] Tomás de Aquino, *Contra Gentiles*,
knjiga. 3, pogl. 71.v

[¹⁵] Sveti Grgur Veliki komentira:
»Dobra su darovi Božji, vremeniti i
vječni. Zla su pak sadašnje nesreće o
kojima govori Gospodin kad po
proroku kaže: „Ja sam Gospodin i
nema drugoga koji stvara svjetlost i
stvara tamu; Ja stvaram mir i
stvaram zlo” (Iz 45,5.6.7) [...].
Oblikujem svjetlo i stvaram tamu, jer
kroz trepavice boli koje tama stvara
izvana, svjetlo učenja se pali iznutra.
Ja mirim i stvaram zla, jer s Bogom
nam se vraća mir, ali kad ono što je
stvoreno dobro koristimo izopačeno,
ono što je samo po sebi dobro postaje
nam nesreća. Kroz grijeh se

suočavamo s Bogom; Pošteno je, dakle, da se kroz nesreće vraćamo u njegov mir. Na taj način, kada nam dobra stvorena stvar postane uzrokom boli, ispravljamo se i naš se um ponizno vraća u mir Stvoritelja» (Gregorio Magno, Libros morales, 3,9,15; sv. 1, Ciudad Nueva, Madrid 1998., str. 197-198).

^[16] Ivan Pavao II. Opća audijencija, 11. 06. 1986.

Santiago Sanz

.....

pdf | document generated
automatically from [https://
dev.opusdei.org/hr-hr/article/tema-5-
providnost-bozja/](https://dev.opusdei.org/hr-hr/article/tema-5-providnost-bozja/) (6.08.2025.)